

Stanje smokvarstva u Hercegovini

Sažetak

Proizvodnja smokve kod nas i u svijetu bilježi lagani porast. Uvođenjem poticaja u Federaciji BiH otvaraju se nove mogućnosti podizanja te proizvodnje na višu razinu. U posljednje vrijeme podižu se novi intenzivni nasadi smokve sa 500 pa čak i 1000 stabala. U radu su izneseni rezultati inventarizacije poluintezivnih i intenzivnih nasada smokve s ciljem što boljeg uvida u stanje smokvarstva na području Hercegovine. Inventarizacija je rađena putem anketnih listova koji su sadržavali sljedeće segmente: lokaliteti, gustoća sklopa, površine, starost nasada, organizacijski oblik, vlasnička struktura, broj stabala, sorte, članovi gospodarstva, obrazovanost, zaposlenje, radna snaga, mehanizacija, navodnjavanje, plasman, poticaji.

Cljučne riječi: smokva, sorta, inventarizacija, FADN metodologija

Smokva i smokvarstvo predstavljaju svojevrstan brend u Hercegovini, koji treba njegovati i širiti kako u komercijalnoj tako i u turističkoj ponudi. Jedan od razloga širenja smokvarstva je i široka paleta autohtonih sorti koje svojim pomološkim svojstvima nadmašuju sorte smokava iz zemalja koje su vodeće u proizvodnji i izvozu smokve u svježem i prerađenom stanju. Hercegovina je u agroklimatskom smislu idealno područje za širenje te, već pomalo zapostavljene kulture. Visoka ekonomska isplativost smokve opravdava se dobrom cijenom na tržištu, velikim prinosom po jedinici površine te širokim asortimanom prerađevina koje diktiraju bolju cijenu na tržištu u odnosu na cijenu prodaje smokve u svježem stanju.

Polazeći od navedenog činjeničnog stanja FAZ je početkom 2012. godine počeo s inventarizacijom poluintezivnih i intenzivnih nasada smokve. Time se željelo utvrditi stvarno stanje

na terenu i tendencija širenja proizvodnje. Terensko prikupljanje podataka realiziralo se pomoću anketnih listića koji su u sebi sadržavali segmente primjera lokaliteta nasada, gustoće sklopa, površine i starosti nasada, organizacijskog oblika i vlasničke strukture, broja stabala i sorte, posjedovanja mehanizacije i navodnjavanja kao i osnovne karakteristike gospodarstva.

Na osnovi rezultata inventarizacije, ukupno je evidentirano 45 većih proizvođača smokve na ukupno 10

Slika 1. Intenzivni nasad smokve

¹ Marija Prlić, dipl. inž. polj., Milena Bulić dipl. inž. polj., Federalni agromediterranski zavod Mostar, Biskupa Čule 10, 88 000 Mostar, BiH

lokaliteta odnosno općina. Gustoća sklopa dosta je neujednačena. Starost nasada s najvećim postotkom od 36% kretala se do pet godina starosti, a površina nasada kretala se ispod 0,2 ha sa 32% do više od 1 ha sa 20% nasada. Ukupno je evidentirano 26,37 ha površine pod smokvama.

Što se tiče organizacije i vlasničke strukture, vrlo je mali broj organiziran u vidu OPG-a, poljoprivrednog poduzeća ili zadruge, samo 6,67%, a ostali organizacijski oblici obuhvaćaju 93,33%. Evidentirani nasadi u najvećem postotku, 95,56%, u vlasništvu su proizvođača, dok nasadi koji su uzeti pod zakup države ili privatnika i besplatno korištenje privatnih i državnih zemljišta iznose samo 4,44%.

Ukupan broj evidentiranih stabala smokve je 11.027. Najveći broj stabala, ukupno 3.950, ima sorta Tenica, zatim Petrovača bijela s 2.926 i Termenjača s 2.090 stabala. Sorta Jarakovka ili Bjelica na četvrtom je mjestu po zastupljenosti s 1.060 stabala.

Ostale sorte koje su inventarizacijom popisane, s manjim brojem stabala, su Morkinja, Zelenka, Grčka crna, Butunka, Crnica, Zlatna smokva, Amerikanka, Todorovka.

Tenica (sinonimi: Zamorčica, Sušilica, Poljarica, Tjenica, Sušioka) najraširenija je i najbolja sorta u Hercegovini zbog svoje izuzetne sočnosti i kvalitete. Otporna je na bolesti, ima tanku pokožicu koja se lako guli te je jednako dobra za korištenje i u svježem i u suhom stanju. Također je otporna na sušu i hladnoću, bujna je i rodna. Najbolje joj odgovaraju duboka, plodna i vlažna tla.

Petrovača bijela (sinonimi: Petrovača zelena, Petrovka bijela, Balunjača, Cukerini, Mljetkinja, Trkva) druga je vodeća sorta u uzgoju. Petrovača bijela je dvorotka koja obilno i redovito rađa. Plod je krupan s kožicom koja se lako guli. Meso je bijele boje i vrlo sočno. Prvi rod najčešće se koristi za potrošnju u svježem stanju. Plod drugog roda je manje veličine, meso je bijelo, jako slatko i većinom se suši. Prvi put dozrijeva krajem lipnja, a drugi put tijekom kolovoza i početkom rujna.

Sorta Termenjača, treća po zastupljenosti u proizvodnim nasadima Hercegovine, sorta je sa srednje bujnim stablom i redovitim i obilnom rodnošću. Termenjača je dvorotka. Prvi plodovi dozrijevaju krajem lipnja, a drugi sredinom kolovoza. Prvi plodovi su duguljasti i sočni, kožica se lako guli, a boja mesa je roza. Plod drugog roda manje je sočan, tamnocrvenog mesa i srednje veličine. Sorta je vrlo slatka i sočna te se zbog lakog guljenja kožice također može sušiti.

Ništa manje vrijedna je sorta Jarakovka (sinonimi: Bjelica, Bjeluša, Butumka, Morkinja, Žutica), vrlo raširena u srednjoj i južnoj Dalmaciji i dolini Neretve. Dozrijeva u prvoj polovici kolovoza, stablo je bujno i obilno rodi. Plodovi su srednje krupni, meso je svijetlobijelo do blijedožuto, izuzetne sočnosti i slatkoće. U odnosu na druge sorte, Jarakovka dobro podnosi transport. Sorta je prikladna za potrošnju u svježem i u sušenom stanju.

Osim navedenih segmenata u tijeku inventarizacije obrađivane su i osnovne karakteristike gospodarstva: starost i obrazovanost članova gospodarstva, zaposlenje, radna snaga, posjedovanje mehanizacije i navodnjavanja, način plasiranja proizvoda na tržištu, ostvarivanje poticaja od strane Federalnog ministarstva poljoprivrede u FBiH. Od ukupno anketiranih članova gospodarstva njih 75% imalo je između 18 i 65 godina. Srednju stručnu spremu imalo je 90% anketiranih. Mehanizaciju je posjedovalo 67,44% gospodarstvenika, a 62,79% imalo je instalirano navodnjavanje sustava kap po kap. Što se tiče plasmana, 77,55% proizvođača smokvu prodaje u svježem stanju, a samo 14,29% u suhom stanju. Način prodaje najčešće je vlastita prodaja (75,56%), dok na ostale prodaje kao što su veletržnica, kooperanti i udruge otpada 24,44%. Novčane poticaje za podizanje novih nasada smokve ostvario je vrlo mali broj gospodarstava, svega 13,33%. U Hercegovini su idealni agroklimatski uvjeta za razvoj smokvarstva, ali u praksi se proizvođači susreću s nizom problema koji koče širenje te visokovrijedne kulture. Jedan

od takvih problema je usitnjenost parcela i porijeklo i nabavka sadnog materijala. Proizvođači nemaju formirane udruge koje bi štatile i ostvarivale njihova prava. Porijeklo sadnog materijala upitno je kao i sortiment koji je u ponudi vrlo siromašan. Plasman proizvoda kod većine proizvođača nije osiguran, a smokva u svježem stanju vrlo je kratkog vijeka, samo 2-3 dana. Nedostatak sušnica većeg, a i manjeg kapaciteta, primorava proizvođače na sušenje smokve tradicionalnim načinom koji je dugotrajan i nehigijenski, a tako osušena smokva ne može zadovoljavati kriterije EU tržišta.

Zaključak

Područje Hercegovine predodređeno je za razvoj i širenje smokvarstva

Na temelju ankete najzastupljenije su sorte Tenica, Petrovača bijela, Termenjača i Jarakovka. Analizom anketiranih OPG-a u pogledu opreme, 29 od 45 ispitanih gospodarstava ima sustav za navodnjavanje (62,79%), a 31 ispitanik ili 67,44% posjeduje vlastitu mehanizaciju, što je izvrstan pokazatelj suvremenog razvoju agrara u BiH.

Na osnovi obrazovne i spolne strukture temeljem ankete zaključujemo da postoji izvrstan potencijal za prihvaćanje novih znanja i tehnologija potrebnih za uspješan razvoj poljoprivredne proizvodnje.

Smokva ima perspektivu - ne samo potrošnju u svježem stanju, već i u obliku prerađevina, čime proizvođači mogu postići veću dobit.

Voćarska proizvodnja u BiH trebala bi pokrenuti program promocije potrošnje smokve, a i voća općenito na domaćem tržištu. Edukativne aktivnosti trebaju se vezati uz sajmove i izložbe, a školske i studentske ekskurzije treba organizirati na voćarskim područjima.

Rad je produkt istraživanja Federalnog agromediterranskog zavoda iz Mostara, provedenog u 2012. godini.

Fig growing in Herzegovina

Surveying study

Summary

The fig production in our country and in the world is on the rise. Having introduced incentives in the B&H Federation, new possibilities have opened for bringing the production to a higher level. Recently new intensive fig plantations have been established with as many as 500 and even 1,000 trees. The paper quotes the results of the inventory of semi-intensive and intensive fig plantations with the aim of having the best possible insight into the situation of fig growing in Herzegovina. The inventory was made by means of surveys that contained the following segments: locality, plant density, surface, plantation age, organisation, ownership structure, number of trees, sorts, enterprise members, education, employment, workforce, mechanisation, irrigation, placement and incentives.

Key words: fig, sort, inventory, FADN methodology